

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 11ης Ιουλίου 1996 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-427/93, C-429/93 και C-436/93,

που έχουν ως αντικείμενο αιτήσεις υποβληθείσες από το Søg og Handelsretten i København (C-427/93 και C-429/93) και το Højesteret (C-436/93) στο Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με τις οποίες ζητείται, στο πλαίσιο των διαφορών που εκκρεμούν ενώπιον των αιτούντων δικαστηρίων μεταξύ

Bristol-Myers Squibb

και

Paranova A/S (C-427/93),

και μεταξύ

C. H. Boehringer Sohn,

Boehringer Ingelheim KG,

Boehringer Ingelheim A/S

* Γλώσσα διαδικασίας: η δανική.

και

Paranova A/S (C-429/93),

καθώς και μεταξύ

Bayer Aktiengesellschaft,

Bayer Danmark A/S

και

Paranova A/S (C-436/93),

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 7 της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 1989, L 40, σ. 1), και του άρθρου 36 της Συνθήκης ΕΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, K. N. Κακούρη, J.-P. Puissochet και G. Hirsch, προέδρους τμήματος, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, C. Gulmann (εισηγητή), P. Jann και H. Ragnemalm, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs

γραμματείς: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Bristol-Myers Squibb, εκπροσωπούμενη από την Kirsten Levinsen, δικηγόρο Κοπεγχάγης,
- οι εταιρίες C. H. Boehringer Sohn, Boehringer Ingelheim KG και Boehringer Ingelheim A/S, εκπροσωπούμενες από την Karen Dyekjær-Hansen, δικηγόρο Κοπεγχάγης,
- οι εταιρίες Bayer Aktiengesellschaft και Bayer Danmark A/S, εκπροσωπούμενες από τους Dietrich C. Ohlgart, δικηγόρο Αμβούργου, και Henrik Nebelong, δικηγόρο Κοπεγχάγης,
- η Paranova A/S, εκπροσωπούμενη από τον Erik B. Pfeiffer, δικηγόρο Κοπεγχάγης,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Alexander von Mülendahl, Ministerialrat στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Δικαιοσύνης, Alfred Dittrich, Regierungsdirektor στο ίδιο υπουργείο, και Ernst Röder, Ministerialrat στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Hélène Duchêne, γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και την Edwige Belliard, αναπληρώτρια διευθύντρια στην ίδια διεύθυνση,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την S. Lucinda Hudson, του Treasury Solicitor's Department, επικουρούμενη από τον Michael Silverleaf, barrister,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους Pieter van Nuffel και Anders Christian Jessen, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Bristol-Myers Squibb, εκπροσωπούμενης από τον Peter-Ulrik Plesner, δικηγόρο Κολεγιάγης, των εταιριών C. H. Boehringer Sohn, Boehringer Ingelheim KG και Boehringer Ingelheim A/S, εκπροσωπούμενων από την Karen Dyekjær-Hansen, των εταιριών Bayer Aktiengesellschaft και Bayer Danmark A/S, εκπροσωπούμενων από τους Henrik Nebelong και Dietrich C. Ohlgart, της Paranova A/S, εκπροσωπούμενης από τον Erik B. Pfeiffer, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον Philippe Martinet, γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων της διευθύνσεως νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενης από τη Lindsey Nicoll, του Treasury Solicitor's Department, επικουρούμενη από τον Michael Silverleaf, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τους Richard Wainwright και Hans Peter Hartvig και την Barbara Bardenhewer, κατά τη συνεδρίαση της 4ης Οκτωβρίου 1995,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με διατάξεις της 22ας Οκτωβρίου (C-427/93), της 21ης Οκτωβρίου (C-429/93) και της 1ης Νοεμβρίου 1993 (C-436/93), οι οποίες περιήλθαν αντιστοίχως στο Δικαστήριο στις 25 Οκτωβρίου, στις 26 Οκτωβρίου και στις 4 Νοεμβρίου 1993, το Søg og Handelsret i København (C-427/93 και C-429/93) και το Højesteret (C-436/93) υπέβαλαν, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, ορισμένα προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 7 της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 1989, L 40, σ. 1, στο εξής: οδηγία), και του άρθρου 36 της Συνθήκης ΕΚ.
- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκλυψαν στο πλαίσιο τριών διαφορών μεταξύ, αφενός, της εταιρίας Bristol-Myers Squibb, των εταιριών C. H. Boehringer Sohn, Boehringer Ingelheim KG και Boehringer Ingelheim A/S (στο εξής: Boehringer), και των

εταιριών Bayer Aktiengesellschaft και Bayer Danmark A/S (στο εξής: Bayer), παρασκευαστών φαρμακευτικών προϊόντων, και, αφετέρου, της εταιρίας Parapona A/S (στο εξής: Parapona), η οποία εισάγει στη Δανία ορισμένα προϊόντα που παρασκευάζουν οι προαναφερθείσες εταιρίες.

Το νομικό πλαίσιο

3 Κατά το άρθρο 36 της Συνθήκης, οι απαγορεύσεις και οι περιορισμοί των εισαγωγών μεταξύ των κρατών μελών που δικαιολογούνται από λόγους προστασίας της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας επιτρέπονται, υπό την προϋπόθεση ότι δεν αποτελούν ούτε μέσο αυθαιρέτων διακρίσεων ούτε συγκεκριμενοποιημένο περιορισμό στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.

4 Το άρθρο 5 της οδηγίας, που αφορά τα «δικαιώματα που παρέχει το σήμα», ορίζει τα εξής:

«1. Το καταχωρισμένο σήμα παρέχει στον δικαιούχο αποκλειστικό δικαίωμα. Ο δικαιούχος δικαιούται να απαγορεύει σε κάθε τρίτο να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές, χωρίς τη συγκατάθεσή του:

α) σημείο πανομοιότυπο με το σήμα για προϊόντα ή υπηρεσίες πανομοιότυπες με εκείνες για τις οποίες το σήμα έχει καταχωριστεί·

β) σημείο για το οποίο, λόγω της ταυτότητας ή της ομοιότητάς του με το σήμα και της ταυτότητας ή της ομοιότητας των προϊόντων ή των υπηρεσιών που καλύπτονται από το σήμα και το σημείο, υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης του κοινού, συμπεριλαμβανομένου και του κινδύνου συσχέτισης του σημείου με το σήμα.

2. (...)

3. Μπορεί, ιδίως, να απαγορεύεται, εάν πληρούνται οι όροι των παραγράφων 1 και 2:

- α) η επίθεση του σημείου επί των προϊόντων ή της συσκευασίας τους·
- β) η προσφορά των προϊόντων ή η εμπορία ή η κατοχή τους προς εμπορία ή η προσφορά ή παροχή υπηρεσιών υπό το σημείο·
- γ) η εισαγωγή ή η εξαγωγή των προϊόντων υπό το σημείο·
- δ) η χρησιμοποίηση του σημείου σε επαγγελματικό έντυπο υλικό και στη διαφήμιση.

(...)»

5 Το άρθρο 7 της οδηγίας θεσπίζει τη λεγόμενη αρχή της «αναλώσεως του δικαιώματος που παρέχει το σήμα», προβλέποντας τα ακόλουθα:

«1. Το δικαίωμα που παρέχει το σήμα δεν επιτρέπει στον δικαιούχο να απαγορεύει τη χρήση του σήματος για προϊόντα που έχουν διατεθεί υπό το σήμα αυτό στο εμπόριο μέσα στην Κοινότητα από τον ίδιο τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεσή του.

2. Η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται αν ο δικαιούχος έχει νόμιμους λόγους να αντιταχθεί στη μεταγενέστερη εμπορική εκμετάλλευση των προϊόντων, ιδίως όταν η κατάσταση των προϊόντων μεταβάλλεται ή αλλοιώνεται μετά τη διάθεσή τους στο εμπόριο.»

- 6 Οι διατάξεις αυτές μεταφέρθηκαν στο δανικό δίκαιο με τα άρθρα 4 και 6 αντιστοίχως του νόμου 341 της 6ης Ιουνίου 1991, σχετικά με τα σήματα κατασκευής και εμπορίας καθώς και τα συλλογικά σήματα.

Τα πραγματικά περιστατικά και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 7 Η Bristol-Myers Squibb διαθέτει στο εμπόριο σε διάφορα κράτη μέλη φαρμακευτικά προϊόντα που παρασκευάζει η ίδια ή μια συνδεδεμένη με αυτήν εταιρία. Είναι ο δικαιούχος των καταχωρισμένων στη Δανία σημάτων Caroten, Mycostatin, Vepesid, Vumon και Diclocil. Το Caroten χρησιμοποιείται ως αντιυπερτασικό φάρμακο και διατίθεται στο εμπόριο με τη μορφή δισκίων, συσκευασμένων σε πλακίδια με κυψελίδες. Το Mycostatin είναι ένα μείγμα για την καταπολέμηση των μυκητιάσεων του στόματος, το οποίο διατίθεται στο εμπόριο σε φιάλες. Το Vepesid είναι φάρμακο κατά του καρκίνου, το οποίο διατίθεται στο εμπόριο σε φιαλίδια ή σε κάψουλες τοποθετημένες σε πλακίδια με κυψελίδες. Το Vumon είναι επίσης φάρμακο κατά του καρκίνου, το οποίο συσκευάζεται σε αμπούλες. Το Diclosil είναι ένα αντιβιοτικό για τη θεραπεία λοιμώξεων, το οποίο διατίθεται στο εμπόριο με τη μορφή καψουλών τοποθετημένων σε πλακίδια με κυψελίδες.
- 8 Η Boehringer παρασκευάζει φαρμακευτικά προϊόντα στη Γερμανία και τα διαθέτει στο εμπόριο σε ολόκληρη την Κοινότητα. Στη Δανία έχει καταχωρίσει το σήμα Boehringer Ingelheim, το οποίο τίθεται εν γένει επί των φαρμακευτικών προϊόντων της Boehringer, καθώς και τα σήματα Atrovent, Berodual, Berotec και Catapresan, τα οποία χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό συγκεκριμένων φαρμακευτικών προϊόντων. Το Atrovent, το Berodual και το Berotec χορηγούνται για τη θεραπεία του βρογχικού άσθματος και πωλούνται υπό μορφή αερολυμάτων για εισπνοές. Διατίθενται στο εμπόριο σε όλα τα κράτη μέλη σε θήκες που περιέχουν ένα αερόλυμα για εισπνοές, με διαφορετικές όμως ποσότητες

δραστικού συστατικού. Το Catapresan χρησιμοποιείται σε περίπτωση υψηλής αρτηριακής πίεσης και διατίθεται στο εμπόριο με τη μορφή δισκίων που τοποθετούνται σε πλακίδια με κυψελίδες.

- 9 Η Bayer παρασκευάζει και διαθέτει στο εμπόριο σε διάφορα κράτη μέλη ένα φαρμακευτικό προϊόν με την ονομασία Adalat, την οποία έχει καταχωρίσει ως σήμα στη Δανία, όπως επίσης την εταιρική της επωνυμία Bayer. Το Adalat προορίζεται για τη θεραπεία των καρδιοπαθειών και των παθήσεων του κυκλοφορικού συστήματος. Επί ορισμένα έτη, το Adalat διετίθετο στο εμπόριο στη Δανία σε συσκευασίες των 30 ή των 100 δισκίων, εντός πλακιδίων με κυψελίδες, που περιείχαν το καθένα 10 δισκία. Από το 1990 διατίθενται στο εμπόριο στη Δανία μόνον οι συσκευασίες των 100 δισκίων. Στα άλλα κράτη μέλη το Adalat διατίθεται στο εμπόριο σε διαφορετικά μεγέθη συσκευασίας, που περιέχουν, κατά περίπτωση, 20, 30, 50, 60 ή 100 δισκία.
- 10 Η Paranova είναι εταιρία διανομής φαρμακευτικών προϊόντων, τα οποία προέρχονται από τις λεγόμενες παράλληλες εισαγωγές. Η εν λόγω εταιρία αγοράζει παρτίδες των προαναφερθέντων φαρμακευτικών προϊόντων στα κράτη μέλη όπου οι τιμές είναι σχετικά χαμηλές (Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισπανία και Πορτογαλία) και τα εισάγει στη Δανία, όπου τα πωλεί σε τιμές χαμηλότερες της επίσημης τιμής πώλησής των παρασκευαστών και, παρ' όλα αυτά, πραγματοποιεί κέρδη.
- 11 Προκειμένου να τα πωλήσει στη Δανία, η Paranova επανασυσκευάζει όλα τα φάρμακα σε νέες εξωτερικές συσκευασίες, οι οποίες έχουν ομοιόμορφη εμφάνιση και ιδιαίτερη παρουσίαση, είναι δηλαδή λευκές με χρωματιστές ρίγες, των οποίων τα χρώματα αντιστοιχούν στα χρώματα των αρχικών συσκευασιών των παρασκευαστών. Σ' αυτές τις νέες συσκευασίες υπάρχουν, μεταξύ άλλων, το σήμα του κάθε παρασκευαστή και η ένδειξη ότι το προϊόν έχει παρασκευασθεί, αντιστοίχως, από τη Bristol-Myers Squibb, τη Boehringer Ingelheim ή τη Bayer, καθώς και η μνεία «εισήχθη και επανασυσκευάσθηκε από την Paranova».

- 12 Όσον αφορά το Capoten, το Diclosil, το Catapresan και το Adalat, η επανασυσκευασία στην οποία προβαίνει η Paranova έχει ως συνέπεια τη μεταβολή του μεγέθους της συσκευασίας.
- 13 Όσον αφορά ειδικότερα το Adalat, η δανική συσκευασία που χρησιμοποιεί η Bayer φέρει τη μνεία «Adalat 20 mg». Η Paranova εισάγει το Adalat από την Ελλάδα, όπου το προϊόν πωλείται σε συσκευασία που περιέχει 3 πλακίδια, με 10 δισκία το καθένα. Η Paranova το επανασυσκευάζει, οι δε νέες συσκευασίες φέρουν την ονομασία «Adalat retard» και περιέχουν 10 πλακίδια, με 10 δισκία το καθένα.
- 14 Πέρα από την αντικατάσταση των εξωτερικών συσκευασιών, η Paranova προβαίνει στις ακόλουθες ενέργειες.
- 15 Όσον αφορά το Vepesid και το Vumon, η Paranova αφαιρεί τα φιαλίδια και τις αμπούλες από τα προστατευτικά περιβλήματα που τα περιέχουν και επιθέτει σε κάθε φιαλίδιο ή αμπούλα μια νέα αυτοκόλλητη ετικέτα, που καλύπτει την ετικέτα του παρασκευαστή. Σ' αυτή τη νέα ετικέτα είναι τυπωμένα το σήμα της Bristol-Myers Squibb καθώς και οι ενδείξεις «παρασκευάστηκε από τη Bristol-Myers Squibb» και «εισήχθη και επανασυσκευάστηκε από την Paranova». Στη συνέχεια, τα φιαλίδια και οι αμπούλες τοποθετούνται εκ νέου στα αρχικά προστατευτικά τους περιβλήματα και, μαζί με αυτά, σε νέα εξωτερική συσκευασία. Όσον αφορά το Mycostatin, το Atrovent, το Berodual και το Berotec, η Paranova καλύπτει επίσης τις αρχικές ετικέτες των φιαλών ή των φιαλιδίων των αερολυμάτων με τη δική της ετικέτα, στην οποία υπάρχουν, μεταξύ άλλων, τα σήματα των παρασκευαστών.
- 16 Στην περίπτωση του Vepesid, του Vumon, του Berodual και του Berotec, η Paranova προσθέτει στις νέες συσκευασίες φυλλάδια οδηγιών χρήσεως συνταγμένα στη δανική γλώσσα.

- 17 Στη συσκευασία του Mycostatin, η Paranova αντικαθιστά το εξάρτημα για τον ψεκασμό το οποίο περιέχει η αρχική συσκευασία με ένα εξάρτημα ψεκασμού που δεν προέρχεται από την Bristol-Myers Squibb.
- 18 Επιπλέον, συμμορφούμενη προς τη σχετική δανική νομοθεσία, η Paranova καταχώρισε τα προϊόντα αυτά ως φαρμακευτικά ιδιοσκευάσματα στο δανικό μητρώο φαρμακευτικών ιδιοσκευασμάτων, χρησιμοποιώντας τις ίδιες ονομασίες που χρησιμοποιούσαν οι παρασκευαστές.
- 19 Η Bristol-Myers Squibb και η Boehringer άσκησαν αγωγές κατά της Paranova ενώπιον του Søg Handelsret και ζήτησαν, μεταξύ άλλων, να υποχρεωθεί η εναγόμενη να αναγνωρίσει ότι προσέβαλε τα σήματα των εναγουσών, επιθέτοντάς τα, χωρίς τη συναίνεσή τους, σε προϊόντα που διαθέτει προς πώληση, και να της επιβληθεί η υποχρέωση να παύσει να επιθέτει τα σήματα αυτά σε προϊόντα που επανασυσκευάζει και διαθέτει στο εμπόριο.
- 20 Το δικαστήριο αυτό αποφάσισε να αναστείλει τις διαδικασίες και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχει το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων, την έννοια ότι ο δικαιούχος σήματος, ο οποίος έχει θέσει σε κυκλοφορία εντός κράτους μέλους εμπόρευμα με ορισμένο σήμα, δεν μπορεί, εκτός αν συντρέχει περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 7, παράγραφος 2, να απαγορεύσει σε τρίτον να εισαγάγει το εμπόρευμα σε άλλο κράτος μέλος, προκειμένου αυτό να διατεθεί εκεί στο εμπόριο με το ίδιο σήμα, παρόλο που ο εν λόγω τρίτος έχει επικολλήσει στην εσωτερική συσκευασία του εμπορεύματος ετικέτες, στις οποίες έχει εκ νέου επιθέσει το σήμα, και έχει αντικαταστήσει την αρχική εξωτερική συσκευασία με νέα, στην οποία έχει εκ νέου επιθέσει το σήμα;

Τονίζεται ότι, με το ερώτημα αυτό, δεν ζητείται από το Δικαστήριο να λάβει θέση ως προς τις περιπτώσεις κατά τις οποίες δικαιολογείται, βάσει του άρθρου 36, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης, η επανασυσκευασία και η εκ νέου επίθεση του σήματος, σύμφωνα με τις αρχές που καθορίστηκαν με την απόφαση επί της υποθέσεως 102/77, αλλά μόνον ως προς το ζήτημα αν το άρθρο 7, παράγραφος 1, έχει την έννοια ότι όχι μόνο θεσπίζει την αρχή της αναλώσεως του δικαιώματος επί του σήματος εντός των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αλλά ότι συνεπάγεται και έναν γενικό περιορισμό των λοιπών εξουσιών του δικαιούχου του σήματος σχετικά με τη χρήση του σήματος η οποία πραγματοποιείται χωρίς τη συναίνεσή του.

- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, συνεπάγεται το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 89/104/ΕΟΚ, μετά τη μεταφορά της στο εσωτερικό δίκαιο, ότι η νομολογία του Δικαστηρίου που έχει διαμορφωθεί από την απόφαση επί της προαναφερθείσας υποθέσεως 102/77 και εντεύθεν έχει πλέον επικουρική μόνο σημασία, δεδομένου ότι το δικαίωμα επανασυσκευασίας θα πρέπει πρωτίστως να κρίνεται κατ' εφαρμογήν των εθνικών διατάξεων που αντιστοιχούν προς το άρθρο 7, παράγραφος 2, της προαναφερθείσας οδηγίας;»

21 Στην υπόθεση C-427/93, το Søg Handelsret υπέβαλε επιπλέον στο Δικαστήριο τα δύο ακόλουθα ερωτήματα:

- «3) Αν ληφθεί ως δεδομένο ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της προαναφερθείσας οδηγίας σκοπεί στο να επιτρέπεται στους παράλληλους εισαγωγείς να επιθέτουν εκ νέου το σήμα, πρέπει το γεγονός ότι το εμπόρευμα έχει επανασυσκευασθεί να θεωρηθεί ως “νόμιμος λόγος”, υπό την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2;

Ειδικότερα, ασκεί επιρροή το ότι πρόκειται απλώς για επανασυσκευασία και εκ νέου επίθεση του σήματος στην εξωτερική και όχι στην εσωτερική συσκευασία;

- 4) Ενόψει της εξαιρέσεως του άρθρου 36, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης, καθώς και της αποφάσεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση 102/77, τι μπορεί

να σημαίνει για ένα συγκεκριμένο προϊόν η στεγανοποίηση της αγοράς και, ειδικότερα, ποια στοιχεία λαμβάνονται υπόψη προκειμένου να κριθεί αν υφίσταται για ένα συγκεκριμένο προϊόν, λαμβανομένου υπόψη του συστήματος πωλήσεων που εφαρμόζει ο δικαιούχος του σήματος, “τεχνητή στεγανοποίηση” των αγορών μεταξύ των κρατών μελών;»

- 22 Η Bayer άσκησε κατά της Paranova ενώπιον του Søg Handelsret αγωγή, η οποία δεν έγινε δεκτή. Η Bayer άσκησε κατόπιν αυτού έφεση ενώπιον του Højesteret, το οποίο υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Πρέπει η δυνατότητα του δικαιούχου σήματος να απαγορεύει σε παράλληλο εισαγωγέα την πλήρη ή μερική αντικατάσταση της αρχικής συσκευασίας του προϊόντος του με νέα συσκευασία, στην οποία ο παράλληλος εισαγωγέας επιθέτει εκ νέου το σήμα, να κρίνεται βάσει του εθνικού δικαίου περί σημάτων, σε συνδυασμό μόνο με το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων, ή και σε συνδυασμό με το άρθρο 36, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ;
- 2) Έχει σημασία για την κρίση σχετικά με τις νόμιμες δυνατότητες αντιδράσεως του δικαιούχου του σήματος το αν μπορεί να θεωρηθεί ότι υφίσταται “τεχνητή στεγανοποίηση της αγοράς” σε σχέση με την πώληση του οικείου προϊόντος;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ζητείται από το Δικαστήριο να διευκρινίσει ποια σημασία έχει η διαπίστωση του γεγονότος αυτού για τις δυνατότητες αντιδράσεως του δικαιούχου του σήματος.

- 3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, έχει σημασία για τα δικαιώματα του δικαιούχου του σήματος το αν αυτός είχε την

πρόθεση να προκαλέσει ή να εκμεταλλευθεί μια τέτοια τεχνητή στεγανοποίηση των αγορών;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ζητείται από το Δικαστήριο να διευκρινίσει ποια σημασία έχει η διαπίστωση της υπάρξεως τέτοιας προθέσεως για τα εν λόγω δικαιώματα.

- 4) Όσον αφορά το τρίτο ερώτημα, οφείλει ο παράλληλος εισαγωγέας να προσκομίσει στοιχεία από τα οποία να αποδεικνύεται ή έστω να πιθανολογείται ότι ο δικαιούχος του σήματος είχε τέτοια πρόθεση ή οφείλει ο δικαιούχος του σήματος να προσκομίσει στοιχεία από τα οποία να αποδεικνύεται ή έστω να πιθανολογείται ότι δεν είχε τέτοια πρόθεση;
- 5) Αποτελεί αφ' εαυτής η εκ νέου επίθεση του σήματος, με τον τρόπο που περιγράφεται στο πρώτο ερώτημα, "νόμιμο λόγο" κατά την έννοια του άρθρου 7 της οδηγίας ή πρέπει ο δικαιούχος του σήματος να αποδείξει επιπλέον ότι συντρέχουν και άλλες περιστάσεις, όπως ότι μεταβάλλεται ή χειροτερεύει η κατάσταση του εμπορεύματος με τη διάθεσή του στην αγορά από τον παράλληλο εισαγωγέα;»

- 23 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου, της 18ης Νοεμβρίου 1993, διατάχθηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων αυτών προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί της εφαρμογής του άρθρου 7 της οδηγίας

- 24 Με το πρώτο ερώτημα στην υπόθεση C-436/93, το Højesteret ερωτά κατ' ουσίαν αν το ζήτημα κατά πόσον ο δικαιούχος σήματος μπορεί να επικαλεστεί το δικαίωμά του επί του σήματος για να εμποδίσει έναν εισαγωγέα να διαθέσει στο εμπόριο ένα προϊόν το οποίο έχει τεθεί σε κυκλοφορία σε άλλο κράτος μέλος από τον δικαιούχο του σήματος ή με τη συναίνεσή του, σε περίπτωση που ο εν λόγω εισαγωγέας έχει επανασυνσκευάσει το προϊόν και έχει επιθέσει εκ νέου το σήμα χωρίς την άδεια του δικαιούχου, πρέπει να κρίνεται βάσει των

διατάξεων του εθνικού δικαίου περί σημάτων, σε συνδυασμό μόνο με το άρθρο 7 της οδηγίας, ή αν, για να κριθεί το ζήτημα αυτό, είναι επιπλέον αναγκαίο να λαμβάνεται υπόψη το άρθρο 36 της Συνθήκης σε συνδυασμό με τις προαναφερθείσες διατάξεις.

- 25 Συναφώς, πρέπει κατ' αρχάς να υπομνηστεί ότι, οσάκις κοινοτική οδηγία προβλέπει την εναρμόνιση μέτρων που είναι αναγκαία για τη διασφάλιση της προστασίας των συμφερόντων που αναφέρονται στο άρθρο 36 της Συνθήκης, κάθε σχετικό εθνικό μέτρο πρέπει να αξιολογείται υπό το πρίσμα των διατάξεων της οδηγίας αυτής και όχι των άρθρων 30 έως 36 της Συνθήκης (βλ. συναφώς αποφάσεις της 5ης Οκτωβρίου 1977 στην υπόθεση 5/77, *Tedeschi*, Συλλογή τόμος 1977, σ. 475, σκέψη 35· της 30ής Νοεμβρίου 1983 στην υπόθεση 227/82, *Van Bennekom*, Συλλογή 1983, σ. 3883, σκέψη 35· της 12ης Οκτωβρίου 1993 στην υπόθεση C-37/92, *Vanacker και Lesage*, Συλλογή 1993, σ. I-4947, σκέψη 9, και της 5ης Οκτωβρίου 1994 στην υπόθεση C-323/93, *Centre d'insémination de la Crespelle*, Συλλογή 1994, σ. I-5077, σκέψη 31).
- 26 Ακολούθως, πρέπει να παρατηρηθεί ότι το άρθρο 7 της οδηγίας, όπως είναι διατυπωμένο γενικά, ρυθμίζει πλήρως το ζήτημα της αναλώσεως του δικαιώματος επί του σήματος, όσον αφορά τα προϊόντα που διατίθενται στο εμπόριο εντός της Κοινότητας. Συνεπώς, οι σχετικοί εθνικοί κανόνες πρέπει να κρίνονται υπό το πρίσμα αυτής της διατάξεως.
- 27 Ωστόσο, η οδηγία πρέπει, όπως κάθε ρύθμιση του παραγώγου δικαίου, να ερμηνεύεται υπό το φως των κανόνων της Συνθήκης που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και, ιδίως, του άρθρου 36 (βλ. αποφάσεις της 9ης Ιουνίου 1992 στην υπόθεση C-47/90, *Delhaize και Le Lion*, Συλλογή 1992, σ. I-3669, σκέψη 26, και της 2ας Φεβρουαρίου 1994 στην υπόθεση C-315/92, *Verband Sozialer Wettbewerb*, Συλλογή 1994, σ. I-317, σκέψη 12).
- 28 Επομένως, στο πρώτο ερώτημα στην υπόθεση C-436/93 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το ζήτημα αν ο δικαιούχος σήματος μπορεί να επικαλεστεί το δικαίωμά του επί του σήματος για να εμποδίσει έναν εισαγωγέα να διαθέσει στο εμπόριο ένα προϊόν το οποίο έχει τεθεί σε κυκλοφορία σε άλλο κράτος μέλος από τον δικαιούχο του σήματος ή με τη συναίνεσή του, σε περίπτωση

που ο εν λόγω εισαγωγέας έχει επανασυσκευάσει το προϊόν και έχει επιθέσει εκ νέου το σήμα χωρίς την άδεια του δικαιούχου, πρέπει να κρίνεται βάσει του εθνικού δικαίου περί σημάτων, σε συνδυασμό με το άρθρο 7 της οδηγίας, όπως αυτό ερμηνεύεται υπό το φως του άρθρου 36 της Συνθήκης.

Επί της ερμηνείας του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας

- 29 Με το πρώτο ερώτημα στις υποθέσεις C-427/93 και C-429/93, το SØ-og Handels-
rei ερωτά κατ' ουσίαν αν το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας απαγορεύει
στον δικαιούχο σήματος να επικαλεστεί το δικαίωμά του επί του σήματος,
εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση εφαρμογής της παραγράφου 2 του εν λόγω
άρθρου, προκειμένου να εμποδίσει έναν εισαγωγέα να διαθέσει στο εμπόριο
προϊόν που έχει τεθεί σε κυκλοφορία σε άλλο κράτος μέλος από τον δικαιούχο
του σήματος ή με τη συναίνεσή του, ακόμη και αν ο εν λόγω εισαγωγέας έχει
επανασυσκευάσει το προϊόν και έχει επιθέσει εκ νέου το σήμα, χωρίς την άδεια
του δικαιούχου.
- 30 Συναφώς, πρέπει καταρχάς να υπομνηστεί ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της
οδηγίας προβλέπει ότι το δικαίωμα που παρέχει το σήμα δεν επιτρέπει στον
δικαιούχο να απαγορεύει τη χρήση του σήματος για προϊόντα που έχουν δια-
τεθεί υπό το σήμα αυτό στο εμπόριο μέσα στην Κοινότητα από τον ίδιο τον
δικαιούχο ή με τη συναίνεσή του.
- 31 Η διατύπωση της διατάξεως αυτής είναι ανάλογη προς τη διατύπωση που έχει
χρησιμοποιήσει το Δικαστήριο στις αποφάσεις με τις οποίες, ερμηνεύοντας τα
άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης, έχει αναγνωρίσει την ύπαρξη στο κοινοτικό δί-
καιο της αρχής της αναλώσεως του δικαιώματος επί του σήματος. Επομένως, η
διάταξη αυτή αναπαράγει τη νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την οποία ο
δικαιούχος σήματος προστατευομένου από τη νομοθεσία κράτους μέλους δεν
μπορεί να επικαλείται τη νομοθεσία αυτή για να αντιτίθεται στην εισαγωγή ή
την εμπορία προϊόντος το οποίο έχει τεθεί σε κυκλοφορία σε άλλο κράτος
μέλος από αυτόν τον ίδιο ή με τη συναίνεσή του [βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις
της 31ης Οκτωβρίου 1974 στην υπόθεση 16/74, Winthrop, Συλλογή τόμος 1974,
σ. 481, σκέψεις 7 έως 11 της 17ης Οκτωβρίου 1990 στην υπόθεση C-10/89, HAG,
Συλλογή 1990, σ. I-3711, σκέψη 12 (στο εξής: απόφαση HAG II), και της 22ας
Ιουνίου 1994 στην υπόθεση C-9/93, IHT Internationale Heiztechnik και Danziger,
Συλλογή 1994, σ. I-2789, σκέψεις 33 και 34].

- 32 Ωστόσο, οι ενάγουσες και εφεσεύουσες των κυρίων δικών καθώς και η Γερμανική Κυβέρνηση υποστήριξαν ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας δεν παρέχει στον παράλληλο εισαγωγέα άλλο δικαίωμα εκτός του δικαιώματος να μεταπωλεί τα προϊόντα με τη μορφή με την οποία ο δικαιούχος του σήματος τα έχει θέσει σε κυκλοφορία σε άλλο κράτος μέλος. Το αποκλειστικό δικαίωμα επιθέσεως του σήματος σ' ένα προϊόν, το οποίο ανήκει στον δικαιούχο σύμφωνα με το άρθρο 5 της οδηγίας, δεν αναλώνεται. Επομένως, ακόμη και αν δεν έχουν εφαρμογή οι εξαιρέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 2, ο δικαιούχος μπορεί να απαγορεύει την επίθεση του σήματος σε επανασυσκευασμένα προϊόντα.
- 33 Η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή.
- 34 Συγκεκριμένα, από τη σχετική με το άρθρο 36 της Συνθήκης νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το αποκλειστικό δικαίωμα του δικαιούχου του σήματος να επιθέσει το σήμα σ' ένα προϊόν πρέπει, υπό ορισμένες περιστάσεις, να θεωρείται αναλωθέν, προκειμένου να δίδεται σ' έναν εισαγωγέα η δυνατότητα εμπορίας με αυτό το σήμα των προϊόντων που έχουν τεθεί σε κυκλοφορία σε άλλο κράτος μέλος από τον δικαιούχο ή με τη συναίνεσή του (βλ. συναφώς αποφάσεις της 23ης Μαΐου 1978 στην υπόθεση 102/77, Hoffmann-La Roche, Συλλογή τόμος 1978, σ. 351, και της 10ης Οκτωβρίου 1978 στην υπόθεση 3/78, American Home Products, Συλλογή τόμος 1978, σ. 567, καθώς και τις αποφάσεις που εκδίδονται σήμερα στις υποθέσεις C-71/94, C-72/94 και C-73/94, Eurim-Pharm Arzneimittel, και C-232/94, MPA Pharma).
- 35 Αν, επομένως, γινόταν δεκτή η άποψη ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 7, παράγραφος 1, αρχή της αναλώσεως δεν μπορεί να έχει εφαρμογή οσάκις ο εισαγωγέας έχει επανασυσκευάσει το προϊόν και έχει εκ νέου επιθέσει το σήμα, τούτο θα είχε ως συνέπεια μια σημαντική τροποποίηση των αρχών που απορρέουν από τα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης.
- 36 Όμως, από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι το άρθρο 7 της οδηγίας σκοπεύει να περιορίσει το πεδίο της νομολογίας αυτής. Επιπλέον, ένα τέτοιο αποτέλεσμα δεν θα μπορούσε να γίνει δεκτό, δεδομένου ότι μια οδηγία δεν μπορεί να δικαιολογήσει εμπόδια στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, παρά μόνον εντός των ορίων που προβλέπουν οι κανόνες της Συνθήκης. Πράγματι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η απαγόρευση των ποσοτικών περιορισμών καθώς και

των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος ισχύει όχι μόνο για τα εθνικά μέτρα αλλά και για τα μέτρα τα προερχόμενα από τα κοινοτικά όργανα (βλ., ως πλέον πρόσφατη, την απόφαση της 9ης Αυγούστου 1994 στην υπόθεση C-51/93, *Meyhui*, Συλλογή 1994, σ. I-3879, σκέψη 11).

- 37 Επομένως, στο πρώτο ερώτημα στις υποθέσεις C-427/93 και C-429/93 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας απαγορεύει στον δικαιούχο σήματος να επικαλεστεί το δικαίωμά του επί του σήματος, εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση εφαρμογής της παραγράφου 2 του εν λόγω άρθρου, προκειμένου να εμποδίσει έναν εισαγωγέα να διαθέσει στο εμπόριο προϊόν που έχει τεθεί σε κυκλοφορία σε άλλο κράτος μέλος από τον δικαιούχο του σήματος ή με τη συναίνεσή του, ακόμη και αν ο εν λόγω εισαγωγέας έχει επανασυσκευάσει το προϊόν και έχει επιθέσει εκ νέου το σήμα, χωρίς την άδεια του δικαιούχου.

Επί της ερμηνείας του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας

- 38 Με το δεύτερο ερώτημα στις υποθέσεις C-427/93 και C-429/93, το τρίτο και το τέταρτο ερώτημα στην υπόθεση C-427/93 και το δεύτερο, το τρίτο, το τέταρτο και το πέμπτο ερώτημα στην υπόθεση C-436/93, τα εθνικά δικαστήρια ζητούν κατ' ουσίαν να διευκρινιστούν οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες ο δικαιούχος σήματος μπορεί να αντισταχθεί, δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας, στη μετέπειτα διάθεση στο εμπόριο ενός φαρμακευτικού προϊόντος που έχει επανασυσκευασθεί από τον εισαγωγέα και στο οποίο έχει επιτεθεί εκ νέου το σήμα του δικαιούχου. Συναφώς, τα εθνικά δικαστήρια ερωτούν ιδίως αν η σχετική με το άρθρο 36 της Συνθήκης νομολογία είναι κρίσιμη για την εφαρμογή του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας. Αν η νομολογία αυτή είναι πράγματι κρίσιμη, υποβάλλονται στο Δικαστήριο ερωτήματα σχετικά με τη σημασία και το περιεχόμενο των εννοιών «τεχνητή στεγανοποίηση των αγορών» και «επηρεασμός της αρχικής καταστάσεως του προϊόντος», που έχουν καθιερωθεί με τη νομολογία αυτή.
- 39 Το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας προβλέπει ότι ο δικαιούχος σήματος μπορεί να αντισταχθεί στη μεταγενέστερη εμπορία των προϊόντων, όταν υπάρχει νόμιμος λόγος, ιδίως δε όταν η κατάσταση των προϊόντων μεταβάλλεται ή

αλλοιώνεται μετά τη διάθεσή τους στο εμπόριο. Η χρήση του όρου «ιδίως» δείχνει ότι η συγκεκριμένη περίπτωση αναφέρεται ως παράδειγμα.

- 40 Πράγματι, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 7 της οδηγίας, ακριβώς όπως το άρθρο 36 της Συνθήκης, σκοπεί να συμβιβάσει τα θεμελιώδη συμφέροντα αφενός της προστασίας των δικαιωμάτων επί του σήματος και αφετέρου της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων εντός της κοινής αγοράς, οπότε οι δύο αυτές διατάξεις, δεδομένου ότι σκοπούν στην επίτευξη του ίδιου αποτελέσματος, πρέπει να ερμηνεύονται με τον ίδιο τρόπο.
- 41 Επομένως, η επίλυση του ζητήματος αν, δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας, ο δικαιούχος σήματος μπορεί να αντιταχθεί στη διάθεση στο εμπόριο επανασυσκευασμένων προϊόντων επί των οποίων έχει επιτεθεί εκ νέου το σήμα πρέπει να στηριχθεί στη νομολογία του Δικαστηρίου τη σχετική με το άρθρο 36.
- 42 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, κατά το άρθρο 36, επιτρέπονται παρεκκλίσεις από τη θεμελιώδη αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων εντός της κοινής αγοράς μόνο στο μέτρο που δικαιολογούνται από την προστασία των δικαιωμάτων που αποτελούν το ειδικό αντικείμενο αυτής της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας.
- 43 Όσον αφορά το δικαίωμα επί του σήματος, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι αποτελεί ουσιώδες στοιχείο του συστήματος ανόθευτου ανταγωνισμού που σκοπεί να εγκαθιδρύσει η Συνθήκη. Στο πλαίσιο αυτού του συστήματος, οι επιχειρήσεις πρέπει να είναι σε θέση να προσελκύουν την πελατεία με την ποιότητα των προϊόντων τους ή των υπηρεσιών τους, πράγμα που είναι δυνατό μόνο χάρη στην ύπαρξη διακριτικών γνωρισμάτων που εξατομικεύουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες αυτές. Για να μπορεί το σήμα να επιτελεί τη λειτουργία αυτή, πρέπει να παρέχει την εγγύηση ότι όλα τα προϊόντα επί των οποίων έχει τεθεί έχουν κατασκευαστεί υπό τον έλεγχο μιας μόνο επιχειρήσεως, η οποία έχει την ευθύνη για την ποιότητά τους (προαναφερθείσες αποφάσεις HAG II, σκέψη 13, και IHT Internationale Heiztechnik και Danziger, σκέψεις 37 και 45).

- ⁴⁴ Κατά συνέπεια, όπως έχει επανειλημμένα δεχθεί το Δικαστήριο, το ειδικό αντικείμενο του δικαιώματος επί του σήματος συνίσταται κυρίως στην παροχή στον δικαιούχο του σήματος του αποκλειστικού δικαιώματος χρήσεως του σήματος για την πρώτη θέση σε κυκλοφορία του προϊόντος και, επομένως, στην προστασία του κατά των ανταγωνιστών που θα ήθελαν να εκμεταλλευθούν τη θέση και τη φήμη του σήματος, πωλώντας προϊόντα επί των οποίων έχει τεθεί παρὰ νόμω το εν λόγω σήμα (βλ., μεταξύ άλλων, προαναφερθείσα απόφαση Hoffmann-La Roche, σκέψη 7· απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 1981 στην υπόθεση 1/81, Pfizer, Συλλογή 1981, σ. 2913, σκέψη 7· προαναφερθείσες αποφάσεις HAG II, σκέψη 14, και IHT Internationale Heiztechnik και Danziger, σκέψη 33).
- ⁴⁵ Από τα προαναφερθέντα συνάγεται, μεταξύ άλλων, ότι, όπως υπομνήστηκε ανωτέρω, ο δικαιούχος σήματος προστατευομένου από τη νομοθεσία κράτους μέλους δεν μπορεί να επικαλείται τη νομοθεσία αυτή για να αντιτίθεται στην εισαγωγή ή την εμπορία προϊόντος το οποίο διατίθεται νομίμως στην αγορά άλλου κράτους μέλους από τον ίδιο ή με τη συναίνεσή του (βλ., μεταξύ άλλων, προαναφερθείσες αποφάσεις Winthrop, σκέψεις 7 έως 11· HAG II, σκέψη 12, και IHT Internationale Heiztechnik και Danziger, σκέψεις 33 και 34).
- ⁴⁶ Πράγματι, το αντικείμενο του δικαιώματος επί του σήματος δεν είναι να επιτρέπει στους δικαιούχους να στεγανοποιούν τις εθνικές αγορές και να υποβοηθεί έτσι τη διατήρηση των διαφορών που είναι δυνατό να υφίστανται μεταξύ των τιμών στα διάφορα κράτη μέλη. Είναι αληθές ότι, ιδίως στην αγορά των φαρμακευτικών προϊόντων, οι διαφορές αυτές τιμών μπορούν να οφείλονται σε παράγοντες επί των οποίων οι δικαιούχοι των σημάτων δεν ασκούν κανέναν έλεγχο, ιδίως δε στις διαφορετικές ρυθμίσεις των κρατών μελών σχετικά με τον καθορισμό των ανώτατων τιμών, των περιθωρίων κέρδους των χονδρεμπόρων φαρμακευτικών προϊόντων και των φαρμακείων ή των ανώτατων ποσών επιστροφής των ιατρικών εξόδων βάσει των συστημάτων ασφαλίσεως ασθeneίας. Όμως, οι στρεβλώσεις που προκαλούνται από τη διαφορετική ρύθμιση περί τιμών σ' ένα κράτος μέλος πρέπει να αντιμετωπίζονται με τη λήψη μέτρων από τις κοινοτικές αρχές και όχι με τη θέσπιση από άλλο κράτος μέλος μέτρων ασυμβίβαστων προς τους σχετικούς με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων κανόνες (βλ., μεταξύ άλλων, προαναφερθείσα απόφαση Winthrop, σκέψεις 16 και 17).
- ⁴⁷ Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν το αποκλειστικό δικαίωμα που αναγνωρίζεται στον δικαιούχο του σήματος περιλαμβάνει τη δυνατότητά του να αντιτάσσεται στη χρησιμοποίηση του σήματος από τον τρίτο που έχει

επανασυσκευάσει το προϊόν, πρέπει να ληφθεί υπόψη η ουσιαστική λειτουργία του σήματος, που έγκειται στο ότι παρέχει στον καταναλωτή ή στον τελικό χρήστη την εγγύηση ότι το φέρον το σήμα προϊόν έχει συγκεκριμένη προέλευση, καθόσον του δίνει τη δυνατότητα να διακρίνει, χωρίς να υπάρχει κίνδυνος συγχύσεως, το εν λόγω προϊόν από τα προϊόντα άλλης προελεύσεως. Η εν λόγω εγγύηση προελεύσεως συνεπάγεται ότι ο καταναλωτής ή ο τελικός χρήστης μπορεί να είναι βέβαιος ότι το πωλούμενο προϊόν που φέρει σήμα δεν αποτέλεσε, σε προγενέστερο στάδιο εμπορίας, αντικείμενο παρεμβάσεως τρίτου μη εξουσιοδοτημένου από τον δικαιούχο του σήματος, η οποία αλλοίωσε την αρχική του κατάσταση (προαναφερθείσες αποφάσεις Hoffmann-La Roche, σκέψη 7, και Pfizer, σκέψη 8).

48 Επομένως, το δικαίωμα που αναγνωρίζεται στον δικαιούχο του σήματος να αντιτίθεται σε κάθε χρησιμοποίηση του εν λόγω σήματος ικανή να νοθεύσει την εγγύηση προελεύσεως, όπως διασαφηνίστηκε η εγγύηση αυτή ανωτέρω, ανάγεται στο ειδικό αντικείμενο του δικαιώματος επί του σήματος, η προστασία του οποίου μπορεί να δικαιολογήσει παρεκκλίσεις από τη θεμελιώδη αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων (προαναφερθείσες αποφάσεις Hoffmann-La Roche, σκέψη 7, και Pfizer, σκέψη 9).

49 Με την προαναφερθείσα απόφαση Hoffmann-La Roche, το Δικαστήριο έκρινε ότι, κατ' εφαρμογήν των αρχών αυτών, το άρθρο 36 της Συνθήκης πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο δικαιούχος του σήματος μπορεί να επικαλεστεί το δικαίωμά του, προκειμένου να εμποδίσει έναν εισαγωγέα να διαθέσει στο εμπόριο ένα προϊόν το οποίο έχει τεθεί σε κυκλοφορία σε άλλο κράτος μέλος από τον δικαιούχο ή με τη συναίνεσή του, εφόσον ο εν λόγω εισαγωγέας έχει επανασυσκευάσει το προϊόν και επί της νέας συσκευασίας έχει θέσει εκ νέου το σήμα, εκτός

— αν αποδεικνύεται ότι η άσκηση του δικαιώματος επί του σήματος από τον δικαιούχο, λαμβανομένου υπόψη του συστήματος εμπορίας που εφαρμόζει ο εν λόγω δικαιούχος, θα συνέτεινε στην τεχνητή στεγανοποίηση των αγορών μεταξύ των κρατών μελών·

— αν αποδεικνύεται ότι η νέα συσκευασία δεν επηρεάζει την αρχική κατάσταση του προϊόντος·

— αν ο δικαιούχος του σήματος ειδοποιείται πριν από τη διάθεση προς πώληση του επανασυσκευασθέντος προϊόντος και

— αν η νέα συσκευασία αναφέρει ποιος έχει επανασυσκευάσει το προϊόν.

50 Επομένως, κατά τη νομολογία αυτή, το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο δικαιούχος του σήματος μπορεί νομίμως να αντιταχθεί στη μεταγενέστερη διάθεση στο εμπόριο ενός φαρμακευτικού προϊόντος, σε περίπτωση που ο εισαγωγέας έχει επανασυσκευάσει το προϊόν και έχει επιθέσει εκ νέου το σήμα, εκτός αν πληρούνται οι τέσσερις προϋποθέσεις που έχουν τεθεί με την προαναφερθείσα απόφαση Hoffmann-La Roche.

51 Ωστόσο, η νομολογία αυτή πρέπει να διευκρινιστεί, λαμβανομένων υπόψη των επιχειρημάτων που προβάλλονται στις παρούσες υποθέσεις, καθώς και στις υποθέσεις C-71/94, C-72/94 και C-73/94, Eurim-Pharm Arzneimittel, και C-232/94, MPA Pharma, επί των οποίων το Δικαστήριο εκδίδει σήμερα τις αποφάσεις του.

Ως προς την τεχνητή στεγανοποίηση των αγορών μεταξύ των κρατών μελών

52 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η άσκηση του δικαιώματος επί του σήματος από τον δικαιούχο του, με σκοπό να απαγορευθεί η εμπορία υπ' αυτό το σήμα των προϊόντων που έχουν επανασυσκευασθεί από τρίτον, θα συντέινει στη στεγανοποίηση των αγορών μεταξύ των κρατών μελών, ιδίως στην περίπτωση που ο δικαιούχος διαθέτει στην αγορά διαφόρων κρατών μελών το ίδιο φαρμακευτικό προϊόν σε διαφορετικές συσκευασίες, το δε προϊόν, με τη μορφή που διατίθεται από τον δικαιούχο του σήματος στην αγορά ενός κράτους μέλους, δεν μπορεί να εισαχθεί και να διατεθεί στην αγορά άλλου κράτους μέλους από παράλληλο εισαγωγέα.

53 Επομένως, ο δικαιούχος του σήματος δεν μπορεί να αντιταχθεί στην επανασυσκευασία του προϊόντος που συνίσταται στην τοποθέτησή του εντός νέας εξωτερικής συσκευασίας, όταν το μέγεθος της συσκευασίας που χρησιμοποιείται

από τον δικαιούχο στο κράτος μέλος όπου ο εισαγωγέας αγόρασε το προϊόν δεν μπορεί να διατεθεί στην αγορά του κράτους μέλους εισαγωγής, διότι υπάρχει π.χ. ρύθμιση που δεν επιτρέπει παρά μόνο συσκευασίες ορισμένου μεγέθους ή ανάλογη εθνική πρακτική ή διότι υπάρχουν διατάξεις περί ασφαλίσεως ασθενείας που εξαρτούν την επιστροφή των ιατρικών εξόδων από το μέγεθος της συσκευασίας ή παγιωμένες πρακτικές εκδόσεως ιατρικών συνταγών, οι οποίες στηρίζονται, μεταξύ άλλων, στα τυποποιημένα μεγέθη που συνιστώνται από επαγγελματικές οργανώσεις και από τους φορείς ασφαλίσεως ασθενείας.

- 54 Συναφώς, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, σε περίπτωση κατά την οποία, σύμφωνα με τους κανόνες και τις πρακτικές που ισχύουν στο κράτος μέλος εισαγωγής, ο δικαιούχος χρησιμοποιεί σ' αυτό το κράτος πλείονα διαφορετικά μεγέθη συσκευασίας, δεν αρκεί να διαπιστωθεί ότι ένα από τα μεγέθη αυτά διατίθεται επίσης στην αγορά του κράτους μέλους εξαγωγής για να συναχθεί ότι δεν απαιτείται η επανασυσκευασία του προϊόντος. Συγκεκριμένα, θα υφίστατο στεγανοποίηση των αγορών αν ο εισαγωγέας δεν μπορούσε να διαθέσει το προϊόν παρά μόνο σε ένα περιορισμένο μέρος της αγοράς του κράτους μέλους εισαγωγής.
- 55 Αντιθέτως, ο δικαιούχος μπορεί να αντιταχθεί στην επανασυσκευασία του προϊόντος σε νέα εξωτερική συσκευασία, σε περίπτωση κατά την οποία ο εισαγωγέας είναι σε θέση να επιτύχει τη δημιουργία συσκευασίας η οποία μπορεί να διατίθεται στην αγορά του κράτους μέλους εισαγωγής, τοποθετώντας π.χ. επί της αρχικής εξωτερικής ή εσωτερικής συσκευασίας νέες ετικέτες συντεταγμένες στη γλώσσα του κράτους μέλους εισαγωγής, προσθέτοντας ένα νέο φυλλάδιο οδηγιών χρήσεως ή ενημερωτικό φυλλάδιο στη γλώσσα του κράτους μέλους εισαγωγής ή αντικαθιστώντας ένα πρόσθετο αντικείμενο που δεν μπορεί να τύχει εγκρίσεως στο κράτος μέλος εισαγωγής από ένα παρόμοιο αντικείμενο που έχει λάβει τέτοια έγκριση.
- 56 Πράγματι, η εξουσία του δικαιούχου σήματος προστατευομένου σ' ένα κράτος μέλος να αντιτάσσεται στην εμπορία των επανασυσκευασθέντων προϊόντων, εφόσον φέρουν το σήμα αυτό, δεν πρέπει να περιορίζεται παρά μόνο στο μέτρο που η επανασυσκευασία στην οποία έχει προβεί ο εισαγωγέας είναι αναγκαία για τη διάθεση του προϊόντος στην αγορά του κράτους μέλους εισαγωγής.

- 57 Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι, σε αντίθεση προς τους ισχυρισμούς των εναγουσών και εφεσείουσών των κυρίων δικών, η χρησιμοποίηση από το Δικαστήριο της εκφράσεως «τεχνητή στεγανοποίηση των αγορών» δεν σημαίνει ότι ο εισαγωγέας οφείλει να αποδείξει ότι ο δικαιούχος του σήματος, θέτοντας σε κυκλοφορία, εντός διαφόρων κρατών μελών, το ίδιο προϊόν σε διαφορετικές συσκευασίες, επεδίωκε εσκεμμένα να στεγανοποιήσει τις αγορές μεταξύ των κρατών μελών. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο, διευκρινίζοντας ότι πρέπει να πρόκειται για τεχνητή στεγανοποίηση, θέλησε να υπογραμμίσει ότι ο δικαιούχος μπορεί πάντοτε να επικαλείται το δικαίωμά του επί του σήματος για να αντιτάσσεται στην εμπορία των επανασυσσκευασθέντων προϊόντων, οσάκις τούτο δικαιολογείται από την ανάγκη διασφαλίσεως της ουσιώδους λειτουργίας του σήματος, δεδομένου ότι, στην περίπτωση αυτή, η στεγανοποίηση που προκύπτει δεν μπορεί να θεωρηθεί τεχνητή.

Ως προς τον επηρεασμό της αρχικής καταστάσεως του προϊόντος

- 58 Συναφώς, πρέπει, ενόψει των επιχειρημάτων που προβλήθηκαν από τις ενάγουσες και εφεσείουσες των κυρίων δικών, να διευκρινιστεί καταρχάς ότι η έννοια του επηρεασμού της αρχικής καταστάσεως του προϊόντος αφορά την κατάσταση του προϊόντος που περιέχεται στη συσκευασία.
- 59 Επομένως, ο δικαιούχος σήματος μπορεί να αντιτάσσεται σε κάθε επανασυσκευασία που συνεπάγεται τον κίνδυνο να εκτεθεί το προϊόν που περιέχεται στη συσκευασία σε επεμβάσεις ή επιδράσεις που επηρεάζουν την αρχική του κατάσταση. Προκειμένου να κριθεί αν τούτο συντρέχει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, πρέπει, όπως τόνισε το Δικαστήριο στη σκέψη 10 της προαναφερθείσας αποφάσεως Hoffmann-La Roche, να λαμβάνεται υπόψη η φύση του προϊόντος και η μέθοδος επανασυσκευασίας.
- 60 Όσον αφορά τα φαρμακευτικά προϊόντα, από την ίδια σκέψη της προαναφερθείσας αποφάσεως Hoffmann-La Roche προκύπτει ότι η επανασυσκευασία πρέπει να θεωρείται ως πραγματοποιηθείσα υπό συνθήκες που δεν μπορούν να επηρεάσουν την αρχική κατάσταση του προϊόντος, όταν, π.χ., ο δικαιούχος του σήματος έχει θέσει το προϊόν σε κυκλοφορία εντός διπλής συσκευασίας και η

επανασυσκευασία δεν αφορά παρά μόνο την εξωτερική συσκευασία, αφήνοντας ανέπαφη την εσωτερική, ή όταν η επανασυσκευασία ελέγχεται από δημόσια αρχή, προκειμένου να διασφαλιστεί η αριότητα του προϊόντος.

- 61 Επομένως, κατά τη νομολογία αυτή, το γεγονός ότι τα πλακίδια με κυψελίδες, οι φιάλες, τα φιαλίδια, οι αμπούλες ή τα φιαλίδια αερολυμάτων απλώς αφαιρούνται από την αρχική τους εξωτερική συσκευασία και τοποθετούνται σε νέα εξωτερική συσκευασία δεν μπορεί να επηρεάσει την αρχική κατάσταση του προϊόντος που περιέχεται στη συσκευασία.
- 62 Ωστόσο, οι ενάγουσες και εφεσείουσες των κυρίων δικών υποστήριξαν ότι ακόμη και αυτού του είδους οι επεμβάσεις ενέχουν τον κίνδυνο να επηρεάσουν την αρχική κατάσταση του προϊόντος. Κατά την άποψη αυτή, τα πλακίδια με κυψελίδες που προέρχονται από διαφορετικές αρχικές συσκευασίες και συγκεντρώνονται σε μια ενιαία εξωτερική συσκευασία είναι δυνατό να προέρχονται από διαφορετικές παρτίδες παραγωγής και να έχουν διαφορετικές ημερομηνίες λήξεως, τα προϊόντα ενδέχεται να παραμείνουν σε αποθήκες ως απόθεμα για υπερβολικά μακρό χρόνο, τα δε ευπαθή στο φως προϊόντα είναι δυνατό να υποστούν βλάβη από το φως κατά την επανασυσκευασία.
- 63 Η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Συγκεκριμένα, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι κάθε υποθετικός κίνδυνος μεμονωμένου σφάλματος αρκεί για να αναγνωριστεί στον δικαιούχο του σήματος το δικαίωμα να αντιτάσσεται σε κάθε επανασυσκευασία των φαρμακευτικών προϊόντων σε νέες εξωτερικές συσκευασίες.
- 64 Όσον αφορά την τοποθέτηση αυτοκόλλητων ετικετών σε φιάλες, φιαλίδια, αμπούλες ή φιαλίδια αερολυμάτων, την προσθήκη στη συσκευασία ενός νέου φυλλαδίου οδηγιών χρήσεως ή ενημερωτικού φυλλαδίου, που έχει συνταχθεί στη γλώσσα του κράτους εισαγωγής, ή την τοποθέτηση ενός πρόσθετου αντικειμένου, π.χ. ενός εξαρτήματος ψεκασμού, το οποίο δεν προέρχεται από τον δικαιούχο του σήματος, δεν υπάρχει κανένα στοιχείο από το οποίο να τεκμαίρεται ότι επηρεάζουν άμεσα την αρχική κατάσταση του προϊόντος που περιέχεται στη συσκευασία.

65 Ωστόσο, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η αρχική κατάσταση του προϊόντος που περιέχεται στη συσκευασία μπορεί να επηρεαστεί έμμεσα, όταν, π.χ.,

- η εξωτερική ή εσωτερική συσκευασία του επανασυσκευασμένου προϊόντος ή το νέο φυλλάδιο οδηγιών χρήσεως ή ενημερωτικό φυλλάδιο δεν περιέχει ορισμένες σημαντικές πληροφορίες ή περιέχει ανακριβείς πληροφορίες σχετικά με τη φύση του προϊόντος, τη σύνθεσή του, τα αποτελέσματά του, τη χρήση του ή τη διατήρησή του ή
- το πρόσθετο αντικείμενο που έχει τοποθετηθεί στη συσκευασία από τον εισαγωγέα και προορίζεται για τη λήψη και τη δοσολογία του προϊόντος δεν ανταποκρίνεται στον τρόπο χρήσεως και τη δοσολογία που έχει προβλέψει ο παρασκευαστής.

66 Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να κρίνει αν τούτο συμβαίνει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, προβαίνοντας ιδίως σε σύγκριση με το προϊόν που διαθέτει ο δικαιούχος του σήματος στην αγορά του κράτους μέλους εισαγωγής. Ωστόσο, δεν πρέπει να αποκλεισθεί η δυνατότητα του εισαγωγέα να παρέχει ορισμένες πρόσθετες πληροφορίες, εφόσον οι πληροφορίες αυτές δεν αντιφάσκουν προς εκείνες που παρέχει ο δικαιούχος του σήματος εντός του κράτους μέλους εισαγωγής, η δε προϋπόθεση αυτή πληρούται π.χ. στην περίπτωση που οι διαφορές οφείλονται στη διαφορετική συσκευασία που χρησιμοποιεί ο δικαιούχος στο κράτος μέλος εξαγωγής.

Ως προς τις λοιπές προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται από τον παράλληλο εισαγωγέα

67 Στην περίπτωση που η επανασυσκευασία πραγματοποιείται υπό συνθήκες που δεν μπορούν να επηρεάσουν την αρχική κατάσταση του προϊόντος που περιέχεται στη συσκευασία, η ουσιαστική λειτουργία του σήματος, ως εγγύηση προελεύσεως, διασφαλίζεται. Έτσι, ο καταναλωτής ή ο τελικός χρήστης δεν περιέρχεται σε πλάνη σχετικά με την προέλευση των προϊόντων, αλλά παραλαμβάνει πράγματι προϊόντα που έχουν παρασκευαστεί υπό τον αποκλειστικό έλεγχο του δικαιούχου του σήματος.

- 68 Επιβάλλεται όμως η διαπίστωση ότι αν επομένως γίνει δεκτό, προκειμένου να διασφαλιστεί η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, ότι ο δικαιούχος δεν μπορεί να επικαλείται το δικαίωμά του επί του σήματος για να αντιτάσσεται στην εμπορία υπό το σήμα του των προϊόντων που έχουν επανασυσκευασθεί από έναν εισαγωγέα, το συμπέρασμα αυτό θα ισοδυναμεί ουσιαστικά με την αναγνώριση στον εισαγωγέα ορισμένης δυνατότητας την οποία έχει, υπό κανονικές συνθήκες, μόνο ο ίδιος ο δικαιούχος.
- 69 Κατά συνέπεια, όπως δέχθηκε το Δικαστήριο με την προαναφερθείσα απόφαση Hoffmann-La Roche, προς το συμφέρον του δικαιούχου του σήματος και προκειμένου ο δικαιούχος αυτός να προστατεύεται από κάθε κατάχρηση, η εν λόγω δυνατότητα πρέπει να μη γίνεται δεκτή παρὰ μόνον εφόσον ο εισαγωγέας πληροί ορισμένες άλλες προϋποθέσεις.
- 70 Έτσι, αν ληφθεί υπόψη το συμφέρον του δικαιούχου του σήματος να μην μπορεί να δημιουργηθεί στον καταναλωτή ή τον τελικό χρήστη η εντύπωση ότι ο ίδιος είναι υπεύθυνος για την επανασυσκευασία, πρέπει επί της συσκευασίας να αναφέρεται από ποιον έχει επανασυσκευασθεί το προϊόν.
- 71 Όπως έχει ήδη διευκρινίσει το Δικαστήριο, το στοιχείο αυτό πρέπει να προκύπτει σαφώς από την εξωτερική συσκευασία του επανασυσκευασμένου προϊόντος (προαναφερθείσες αποφάσεις Hoffmann-La Roche, σκέψη 12, και Pfizer, σκέψη 11). Τούτο σημαίνει, όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας στην παράγραφο 128 των προτάσεών του, ότι το εθνικό δικαστήριο οφείλει να κρίνει αν η σχετική ένδειξη είναι τυπωμένη κατά τρόπον ώστε να γίνεται αντιληπτή από ένα πρόσωπο με συνήθη όραση που καταβάλλει τη συνήθη προσοχή.
- 72 Αντιθέτως, δεν υπάρχει λόγος να αναφέρεται ρητά επί της συσκευασίας, επιπλέον, ότι η επανασυσκευασία πραγματοποιήθηκε χωρίς την άδεια του δικαιούχου του σήματος, δεδομένου ότι, όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας στην παράγραφο 88 των προτάσεών του, μια τέτοια ένδειξη μπορεί να θεωρηθεί ότι σημαίνει ότι το επανασυσκευασμένο προϊόν δεν είναι απολύτως νόμιμο.

- 73 Ωστόσο, σε περίπτωση που ο παράλληλος εισαγωγέας έχει τοποθετήσει στη συσκευασία ένα πρόσθετο αντικείμενο που δεν προέρχεται από τον δικαιούχο του σήματος, πρέπει να φροντίζει ώστε η προέλευση του πρόσθετου αντικειμένου να αναφέρεται κατά τρόπο ώστε να διαλύεται οποιαδήποτε εντύπωση ότι υπεύθυνος γι' αυτό είναι ο δικαιούχος του σήματος.
- 74 Ομοίως, όπως προκύπτει από τη σκέψη 11 της προαναφερθείσας αποφάσεως Pfizer, μπορεί να επιβληθεί η υποχρέωση να αναφέρεται σαφώς επί της εξωτερικής συσκευασίας από ποιον έχει παρασκευασθεί το προϊόν, δεδομένου ότι ο παρασκευαστής μπορεί να έχει πράγματι συμφέρον να μην δημιουργηθεί στον καταναλωτή ή τον τελικό χρήστη η εντύπωση ότι ο εισαγωγέας είναι ο δικαιούχος του σήματος και ότι το προϊόν έχει παρασκευασθεί υπό τον έλεγχό του.
- 75 Ακόμη και στην περίπτωση που αναφέρεται στη συσκευασία ποιος προέβη στην επανασυσκευασία του προϊόντος, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο να βλάπτεται παρά ταύτα, λόγω της ακατάλληλης παρουσιάσεως του επανασυσκευασμένου προϊόντος, η φήμη του σήματος, άρα και του δικαιούχου του σήματος. Σ' αυτήν την περίπτωση, ο δικαιούχος του σήματος έχει έννομο συμφέρον, αναγόμενο στο ειδικό αντικείμενο του δικαιώματος επί του σήματος, να μπορεί να αντιταχθεί στην εμπορία του προϊόντος. Προκειμένου να κρινεται αν η παρουσίαση του επανασυσκευασμένου προϊόντος μπορεί να βλάψει τη φήμη του σήματος, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η φύση του προϊόντος και η αγορά για την οποία προορίζεται.
- 76 Όσον αφορά τα φαρμακευτικά προϊόντα, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι πρόκειται για έναν ευαίσθητο τομέα, όπου το κοινό είναι ιδιαίτερα απαιτητικό όσον αφορά την ποιότητα και την αριότητα του προϊόντος, και ότι η παρουσίαση του προϊόντος μπορεί πράγματι να εμπνεύσει συναφώς την εμπιστοσύνη του κοινού. Συνεπώς, μια ελαττωματική, προχειροφτιαγμένη ή κακής ποιότητας συσκευασία θα μπορούσε να βλάψει τη φήμη του σήματος.
- 77 Πάντως, οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί η παρουσίαση ενός επανασυσκευασμένου φαρμακευτικού προϊόντος ποικίλλουν ανάλογα με το αν πρόκειται για προϊόν που πωλείται στα νοσοκομεία ή, μέσω των φαρμακείων, στους καταναλωτές. Στην πρώτη περίπτωση, τα φαρμακευτικά προϊόντα χορηγούνται στους ασθενείς από επαγγελματίες, για τους οποίους η παρουσίαση

του προϊόντος δεν έχει μεγάλη σημασία. Στη δεύτερη περίπτωση, η παρουσίαση του προϊόντος έχει μεγαλύτερη σημασία για τον καταναλωτή, έστω και αν το γεγονός ότι πρόκειται για προϊόντα τα οποία χορηγούνται κατόπιν ιατρικής συνταγής είναι ικανό από μόνο του να εμπνεύσει στους καταναλωτές μια σχετική εμπιστοσύνη στην ποιότητα του προϊόντος.

78 Τέλος, όπως τόνισε το Δικαστήριο με την προαναφερθείσα απόφαση Hoffmann-La Roche, ο δικαιούχος του σήματος πρέπει να έχει ειδοποιηθεί πριν από τη διάθεση του επανασυσκευασμένου προϊόντος προς πώληση. Επιπλέον, ο δικαιούχος μπορεί να απαιτήσει να του παραδώσει ο εισαγωγέας ένα δείγμα του επανασυσκευασμένου προϊόντος πριν από τη διάθεση προς πώληση, ώστε να μπορεί να εξακριβώσει ότι η επανασυσκευασία δεν πραγματοποιήθηκε κατά τρόπο που επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα την αρχική κατάσταση του προϊόντος και ότι η παρουσίαση μετά την επανασυσκευασία δεν μπορεί να βλάψει τη φήμη του σήματος. Ομοίως, η απαίτηση αυτή παρέχει στον δικαιούχο του σήματος τη δυνατότητα να προστατεύεται καλύτερα από το ενδεχόμενο παραποίησης του σήματος.

79 Κατόπιν όλων όσων προεκτέθηκαν, στο δεύτερο ερώτημα στις υποθέσεις C-427/93 και C-429/93, στο τρίτο και στο τέταρτο ερώτημα στην υπόθεση C-427/93 και στο δεύτερο, στο τρίτο, στο τέταρτο και στο πέμπτο ερώτημα στην υπόθεση C-436/93 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο δικαιούχος του σήματος μπορεί νομίμως να αντιταχθεί στη μεταγενέστερη εμπορία ενός φαρμακευτικού προϊόντος, σε περίπτωση κατά την οποία ο εισαγωγέας έχει επανασυσκευάσει το προϊόν και έχει επιθέσει εκ νέου το σήμα, εκτός:

— Αν αποδεικνύεται ότι η άσκηση του δικαιώματος επί του σήματος από τον δικαιούχο του, με σκοπό να απαγορευθεί η εμπορία των επανασυσκευασμένων προϊόντων υπ' αυτό το σήμα θα συνέτεινε στην τεχνητή στεγανοποίηση των αγορών μεταξύ των κρατών μελών. Τούτο συμβαίνει ιδίως οσάκις ο δικαιούχος διαθέτει στην αγορά διαφόρων κρατών μελών το ίδιο φαρμακευτικό προϊόν σε διαφορετικές συσκευασίες και η επανασυσκευασία στην οποία έχει προβεί ο εισαγωγέας αφενός είναι αναγκαία για τη διάθεση του προϊόντος στην αγορά του κράτους μέλους εισαγωγής και αφετέρου έχει πραγματοποιηθεί υπό συνθήκες που δεν μπορούν να επηρεάσουν την αρχική κατάσταση του προϊόντος. Πάντως, η προϋπόθεση

αυτή δεν σημαίνει ότι πρέπει να αποδεικνύεται ότι ο δικαιούχος του σήματος επεδίωξε εσκεμμένα να στεγανοποιήσει τις αγορές μεταξύ των κρατών μελών.

- Αν αποδεικνύεται ότι η επανασυσκευασία δεν μπορεί να επηρεάσει την αρχική κατάσταση του προϊόντος που περιέχεται στη συσκευασία. Τούτο συμβαίνει ιδίως οσάκις ο εισαγωγέας περιορίστηκε σε ενέργειες που δεν ενέχουν κανένα κίνδυνο επηρεασμού, π.χ. στην αφαίρεση των πλακιδίων με κυψελίδες, των φιαλών, των φιαλιδίων, των αμπουλών ή των φιαλιδίων αερολυμάτων από την αρχική εξωτερική τους συσκευασία και στην τοποθέτησή τους σε νέα εξωτερική συσκευασία, στην επίθεση αυτοκόλλητων ετικετών επί της εσωτερικής συσκευασίας του προϊόντος, στην προσθήκη στη συσκευασία νέου φυλλαδίου οδηγιών χρήσεως ή ενημερωτικού φυλλαδίου ή στην τοποθέτηση ενός πρόσθετου προϊόντος. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να ελέγξει αν η αρχική κατάσταση του προϊόντος που περιέχεται στη συσκευασία έχει επηρεαστεί εμμέσως από το γεγονός, π.χ., ότι η εσωτερική ή η εξωτερική συσκευασία του επανασυσκευασμένου προϊόντος ή το νέο φυλλάδιο οδηγιών χρήσεως ή ενημερωτικό φυλλάδιο δεν περιέχει ορισμένες σημαντικές πληροφορίες ή περιέχει ανακριβείς πληροφορίες ή ότι ένα πρόσθετο προϊόν που έχει τοποθετηθεί στη συσκευασία από τον εισαγωγέα και προορίζεται για τη λήψη και τη δοσολογία του προϊόντος δεν ανταποκρίνεται στον τρόπο χρήσεως και τις δόσεις που έχει προβλέψει ο παρασκευαστής.
- Αν αναφέρεται σαφώς επί της νέας συσκευασίας ποιος έχει επανασυσκευάσει το προϊόν και το όνομα του παρασκευαστή του και αν οι ενδείξεις αυτές είναι τυπωμένες κατά τρόπον ώστε ένα πρόσωπο με συνήθη όραση που καταβάλλει τη συνήθη προσοχή να είναι σε θέση να τις αντιληφθεί. Ομοίως, η προέλευση του προσθέτου προϊόντος που δεν προέρχεται από τον δικαιούχο του σήματος πρέπει να αναφέρεται κατά τρόπον ώστε να διαλύεται οποιαδήποτε εντύπωση ότι υπεύθυνος γι' αυτό είναι ο δικαιούχος του σήματος. Αντιθέτως, δεν απαιτείται να αναφέρεται ότι η επανασυσκευασία πραγματοποιήθηκε χωρίς την άδεια του δικαιούχου του σήματος.
- Αν η παρουσίαση του επανασυσκευασμένου προϊόντος δεν μπορεί να βλάψει την φήμη του σήματος ή τη φήμη του δικαιούχου του. Επομένως, η συσκευασία δεν πρέπει να είναι ελαττωματική, κακής ποιότητας ή να χαρακτηρίζεται από προχειρότητα.
- Αν ο εισαγωγέας έχει ειδοποιήσει τον δικαιούχο του σήματος πριν από τη διάθεση του επανασυσκευασμένου προϊόντος προς πώληση και του παραδώσει, εφόσον του ζητηθεί, δείγμα του επανασυσκευασμένου προϊόντος.

Επί των δικαστικών εξόδων

80 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική, η Γαλλική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπιπτόντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλαν, με διατάξεις της 22ας Οκτωβρίου (C-427/93) και της 21ης Οκτωβρίου 1993 (C-429/93), το Søg Handelsret i København και, με διάταξη της 1ης Νοεμβρίου 1993 (C-436/93), το Højesteret, αποφαινεται:

- 1) Το ζήτημα αν ο δικαιούχος σήματος μπορεί να επικαλεστεί το δικαίωμά του επί του σήματος για να εμποδίσει έναν εισαγωγέα να διαθέσει στο εμπόριο ένα προϊόν το οποίο έχει τεθεί σε κυκλοφορία σε άλλο κράτος μέλος από τον δικαιούχο του σήματος ή με τη συναίνεσή του, σε περίπτωση που ο εν λόγω εισαγωγέας έχει επανασυσκευάσει το προϊόν και έχει επιθέσει εκ νέου το σήμα χωρίς την άδεια του δικαιούχου, πρέπει να κρίνεται βάσει του εθνικού δικαίου περί σημάτων, σε συνδυασμό με το άρθρο 7 της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων, όπως αυτό ερμηνεύεται υπό το φως του άρθρου 36 της Συνθήκης ΕΚ.
- 2) Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/104 απαγορεύει στον δικαιούχο σήματος να επικαλεστεί το δικαίωμά του επί του σήματος, εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση εφαρμογής της παραγράφου 2 του εν λόγω άρθρου, προκειμένου να εμποδίσει έναν εισαγωγέα να διαθέσει στο εμπόριο προϊόν

που έχει τεθεί σε κυκλοφορία σε άλλο κράτος μέλος από τον δικαιούχο του σήματος ή με τη συναίνεσή του, ακόμη και αν ο εν λόγω εισαγωγέας έχει επανασυσκευάσει το προϊόν και έχει επιθέσει εκ νέου το σήμα, χωρίς την άδεια του δικαιούχου.

3) Το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 89/104 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο δικαιούχος του σήματος μπορεί νομίμως να αντιταχθεί στη μεταγενέστερη εμπορία ενός φαρμακευτικού προϊόντος, σε περίπτωση κατά την οποία ο εισαγωγέας έχει επανασυσκευάσει το προϊόν και έχει επιθέσει εκ νέου το σήμα, εκτός:

- Αν αποδεικνύεται ότι η άσκηση του δικαιώματος επί του σήματος από τον δικαιούχο του, με σκοπό να απαγορευθεί η εμπορία των επανασυσκευασμένων προϊόντων υπ' αυτό το σήμα θα συντέινει στην τεχνητή στεγανοποίηση των αγορών μεταξύ των κρατών μελών. Τούτο συμβαίνει ιδίως οσάκις ο δικαιούχος διαθέτει στην αγορά διαφόρων κρατών μελών το ίδιο φαρμακευτικό προϊόν σε διαφορετικές συσκευασίες και η επανασυσκευασία στην οποία έχει προβεί ο εισαγωγέας αφενός είναι αναγκαία για τη διάθεση του προϊόντος στην αγορά του κράτους μέλους εισαγωγής και αφετέρου έχει πραγματοποιηθεί υπό συνθήκες που δεν μπορούν να επηρεάσουν την αρχική κατάσταση του προϊόντος. Πάντως, η προϋπόθεση αυτή δεν σημαίνει ότι πρέπει να αποδεικνύεται ότι ο δικαιούχος του σήματος επεδίωξε εσκεμμένα να στεγανοποιήσει τις αγορές μεταξύ των κρατών μελών.
- Αν αποδεικνύεται ότι η επανασυσκευασία δεν μπορεί να επηρεάσει την αρχική κατάσταση του προϊόντος που περιέχεται στη συσκευασία. Τούτο συμβαίνει ιδίως οσάκις ο εισαγωγέας περιορίστηκε σε ενέργειες που δεν ενέχουν κανένα κίνδυνο επηρεασμού, π.χ. στην αφαίρεση των πλακιδίων με κυψελίδες, των φιαλών, των φιαλιδίων, των αμπουλών ή των φιαλιδίων αερολυμάτων από την αρχική εξωτερική τους συσκευασία και στην τοποθέτησή τους σε νέα εξωτερική συσκευασία, στην επίθεση αυτοκόλλητων ετικετών επί της εσωτερικής συσκευασίας του προϊόντος, στην προσθήκη στη συσκευασία νέου φυλλαδίου οδηγιών χρήσεως ή ενημερωτικού φυλλαδίου ή στην τοποθέτηση ενός πρόσθετου προϊόντος. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να ελέγξει αν η αρχική κατάσταση του προϊόντος που περιέχεται στη συσκευασία έχει επηρεαστεί εμμέσως από το γεγονός, π.χ., ότι η εσωτερική ή η εξωτερική συσκευασία του επανασυσκευασμένου προϊόντος ή το νέο φυλλάδιο οδηγιών χρήσεως ή ενημερωτικό φυλλάδιο δεν περιέχει ορισμένες σημαντικές πληροφορίες ή περιέχει ανακριβείς πληροφορίες ή ότι ένα πρόσθετο προϊόν που έχει τοποθετηθεί

στη συσκευασία από τον εισαγωγέα και προορίζεται για τη λήψη και τη δοσολογία του προϊόντος δεν ανταποκρίνεται στον τρόπο χρήσεως και τις δόσεις που έχει προβλέψει ο παρασκευαστής.

- Αν αναφέρεται σαφώς επί της νέας συσκευασίας ποιος έχει επανασυσκευάσει το προϊόν και το όνομα του παρασκευαστή του και αν οι ενδείξεις αυτές είναι τυπωμένες κατά τρόπον ώστε ένα πρόσωπο με συνήθη όραση που καταβάλλει τη συνήθη προσοχή να είναι σε θέση να τις αντιληφθεί. Ομοίως, η προέλευση του προσθέτου προϊόντος που δεν προέρχεται από τον δικαιούχο του σήματος πρέπει να αναφέρεται κατά τρόπον ώστε να διαλύεται οποιαδήποτε εντύπωση ότι υπεύθυνος γι' αυτό είναι ο δικαιούχος του σήματος. Αντιθέτως, δεν απαιτείται να αναφέρεται ότι η επανασυσκευασία πραγματοποιήθηκε χωρίς την άδεια του δικαιούχου του σήματος.
- Αν η παρουσίαση του επανασυσκευασμένου προϊόντος δεν μπορεί να βλάψει την φήμη του σήματος ή τη φήμη του δικαιούχου του. Επομένως, η συσκευασία δεν πρέπει να είναι ελαττωματική, κακής ποιότητας ή να χαρακτηρίζεται από προχειρότητα.
- Αν ο εισαγωγέας έχει ειδοποιήσει τον δικαιούχο του σήματος πριν από τη διάθεση του επανασυσκευασμένου προϊόντος προς πώληση και του παραδώσει, εφόσον του ζητηθεί, δείγμα του επανασυσκευασμένου προϊόντος.

Rodríguez Iglesias

Κακούρης

Puissochet

Hirsch

Mancini

Moitinho de Almeida

Gulmann

Jann

Ragnemalm

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 11 Ιουλίου 1996.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias